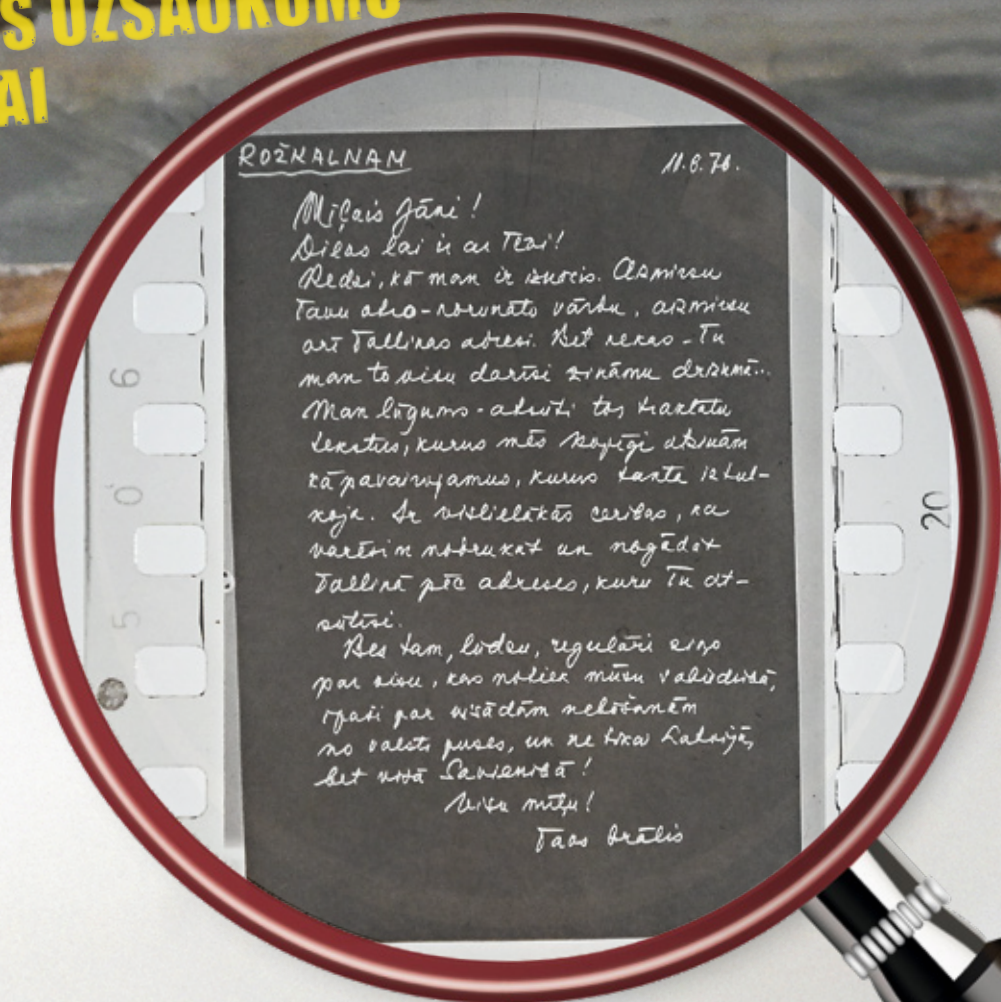

PĒC 43
GADIEM

ATVER LATVIJAS NEATKARĪBAS KUSTĪBAS SLĒPTUVI

Dzīvokļa pārbūves laikā rīdzinieki Kristīne un Toms Ozoliņi nejauši atrod pagājušā gadsimta fotofilmiņas vienu kadru – fotonegatīvu, kur nofotografēta kāda vēstule. Te it kā brālis raksta brālim, un tā, it kā starp rindiņām gribētu pateikt vēl kaut ko, un rakstīto iemūžina. Tas šķiet aizdomīgi. Atklājas, ka fotonegatīvs pieder Latvijas Neatkarības kustības vadītājam Jānim Rožkalnam. Tas dod iespēju sameklēt pagrabā slēptuvi, ko 1983. gadā čekai tā arī neizdevās uziet.

KAROĢI, ZĪMOGS, STIKLA PLATES UZSAUKUMU PAVAIROŠANAI

▲ Liktenīgā vēstule, ko jaunieši atrada, remontējot dzīvokli, ir Jāņa Rožkalna sarakste ar mācītāju Jāni Alfrēdu Šmitu (1941-2020), kurš padomju represiju dēļ 1976. gadā piespiedu kārtā emigrēja uz Vāciju un palīdzēja iesūtīt padomju Latvijā Bībeles un kristīgo literatūru. Tagad šo sīko fotonegatīvu ar Jāņa Rožkalna atļauju nākamajām paaudzēm saglabās Kristīne un Toms Ozoliņi.

AIVARS LIEPIŅŠ

◀ Jānis un Gunta Rožkalni ar dviņiem Ritu un Marku savā dzīvoklī Brīvības ielā īsi pirms tam, kad 1983. gada 20. aprīlī atnāca čekas pavēste par arestu.

JĀŅA ROŽKALNA PERSONISKAIS ARHĪVS

“Tās bija maija svētku brīvdienas, kad nesen bijām saņēmuši atslēgas un sākām attīrīt dzīvokli,” stāsta Kristīne Ozoliņa par notikumiem šī gada maija sākumā, kas aizveda līdz Latvijas vēsturē nozīmīgiem notikumiem un atradumiem. Kristīne un Toms Ozoliņi veica izvākšanas darbus savā nesen iegādātajā dzīvoklī Brīvības ielā, Rīgā, kad notika kas negaidīts. “Brīdī, kad grāšijamies demontēt pie griestiem iebūvētu lielu mantu skapi, Toms starp skapja un durvju malu atrada sīku fotonegatīvu diapozitīva izmērā. Viņš to varēja izmest kopā ar citu skapja saturu un būvgruziem, tomēr nē, kaut kas piesaistīja mūsu uzmanību. Pacēlām pret gaismu – rakstīts ar roku teksts. Interesanti. Nolēmām, ka jāizpēta vēlāk, jo uzreiz nespējām salasīt ar roku rakstīto, tāpēc nolikām atradumu malā.”

Brālis aizmirst brāļa “norunāto vārdu”

Rakstūtais sīciņajā fotonegatīvā atklāja, it kā brālis raksta brālim vēstuli, ko iesāk ar vārdiem “Mīļais Jāni!”, bet tālāk savādā kārtā piemetina, ka viņam ir “nelāgi iznācis” – viņš ir aizmirsis brāļa “otro vārdu – norunāto vārdu, aizmirsu arī Tallinas adresi”. Tālāk brālis lūdz Jāni atsūtīt traktātu tekstus, ko “iztulkoja tante”. Tos drīzumā varēs nodrukāt un sūtīt atpakaļ uz Tallinu.

“Jo vairāk lasījām, jo vairāk nepameta sajūta, ka tā nav vienkārša vēstule brālim,

ko viņš turklāt pēc tam ir nofotografējis un attīstījis,” atceras Kristīne. Teksts vairāk atgādināja ziņu, ko savējais var izlasīt starp rindiņām. “Sākām domāt, ka dzīvoklī varētu būt noticis kaut kas slepens.” Abi smejas, ka izvirzījuši divas versijas. Vēstule rakstīta 1976. gadā, tātad dzīvoklī varēja dzīvot kāds, kurš padomju laikā kādu izspiegoja un vāca kompromitējošus materiālus. Otrs variants, kāds rīkojās tieši pretēji – slēpa savas darbības no visur klātesošās Valsts drošības komitejas (VDK) jeb čekas. “Mēs, protams, cerējām uz otro variantu,” pasmaida Kristīne.

Visbeidzot vēstules datējumam pretējā pusē drukātiem burtiem uzrakstīts “Rožkalnam”. Tāpēc Kristīne un Toms ķērās pēc palīdzības interneta dzīlēs, lai paskatītos, kas “izlec”, ja meklētājā ieraksta “Jānis Rožkalns”. Pēc iespaidīgā skaita publikāciju par 20. gadsimta 70.–80. gadu Latvijas Neatkarības kustības (LNK) vadītāju, čekas represēto Jāni Rožkalnu, bija skaidrs, ka jāmeklē tieši viņš vai viņa radnieki.

Noskaidrojās, ka dzīvoklī, ko Ozoliņi nopirkuši, patiesi padomju okupācijas laikā dzīvoja Latvijas Nacionālās pretošanās kustības dalībnieki Gunta un Jānis Rožkalni. Dzīvoklī un nama koplietošanas pagrabā Jānis Rožkalns bija ierīkojis LNK darbībai svarīgāko priekšmetu slēptuves, par ko “Ilustrētā Pasaules Vēsture” rakstīja 2014. gadā. Togad brīvības cīnītājs uzdāvināja Latvijas Okupācijas muzejam vairāk

nekā 120 vērtīgas liecības par LNK darbību, bet tie nebija priekšmeti, kas atradās slēptuvēs. Dāvinājumu veidoja gan viņa paša, gan citu kustības dalībnieku piemiņas lietas un dokumenti, it īpaši no LNK atbalsta grupas Vācijā – Pāvila un Ritās Brūveriem un Paula Kļaviņa. Savukārt Rožkalna trīs svarīgākās slēptuves Brīvības, toreiz Leņina, ielas dzīvoklī palika čekas neatrastas un arī vēlāk neatvērtas.

Kratišana teju deviņas stundas

Pēdējā kratišanā pirms Rožkalna apcietināšanas – 1983. gada 6. janvārī – vismaz pieci seši VDK darbinieki dzīvoklī meklēja pierādījumus gandrīz deviņas stundas. Neko svarīgu neatraduši, čekisti devās uz viņa dzīvesbiedres Guntas Rožkalnes dzīvokli Kuldīgas ielā. Viņas klavierēs atrada vairākus simtus Helsinku Noslēguma akta brošūru, ko Jānis Rožkalns bija slepeni iespiedis pagrīdes tipogrāfijā Lietuvā. Helsinku Noslēguma akts ir dokuments, ko parakstīja 1975. gadā, noslēdzot Eiropas Drošības un sadarbības apspriedes procesu. To parakstīja 35 valstis, tostarp ASV un Padomju Savienība (PSRS). Helsinku konferences mērķis bija veicināt drošību un sadarbību Eiropā, respektēt cilvēktiesības un pamatbrīvības. Cita starpā ASV vēlreiz apstiprināja, ka neatzīst Baltijas valstu aneksiju un inkorporāciju.

Kratišanas laikā 6. janvārī Gunta Rožkalne atradās Bulduru slimnīcā, jo gaidīja

Pagrabā slēptuves
apmeklēšana ir
emocionāls brīdis
visiem. Kopš tās
izveidošanas Gunta
un Jāņa Rožkalnu dzīvē
pārdzīvojumu nav trūcis.

Jānis Rožkalns dodas uz slēptuvi, kur 80. gados glabāja LNK darbībai svarīgus priekšmetus. Par laimi, gruvešu kaudze sastumta tieši tā ķieģeļa augstumā, aiz kura atrodas slēptuve.

Izraida ar ebreju vīzām

Pēc atgriešanās no soda nometnes 1987. gada februārī Jānis Rožkalns nekavējoties izmantoja padomju sistēmas pārmaiņu vējus, ko atnesa Padomju Savienības jaunā vadītāja Mihaila Gorbačova "perestroika". Viņš pievienojās Liepājā gadu iepriekš dibinātās organizācijas "Helsinki-86" aktivitātēm un, kopīgi apvienojot spēkus, sāka plānot tautas manifestāciju tā paša gada 14. jūnijā. Aplēses liecina, ka tajā piedalījās ap 5000 cilvēku.

"Pēc tās čeka vairs mani neizlaida no acīm. Kā es izgāju uz ielas, tā čekistu "Volga" blakām. Šad tad viņi piebrauca man pašam klāt un ierāva mašīnā," atceras Rožkalns. "Brīdinoši jautāja, vai man nav apnicis dzīvot. Draudēja ar Sibīriju." Neskatoties uz psiholoģiskās iebaidīšanas metodēm, LNK un "Helsinki-86" sāka organizēt nākamo akciju tā paša gada 23. augustā, datumā, kad 1939. gadā tika noslēgts Molotova-Ribentropa pakts. Akcija izdevās. Brīvības pieminekļa apkaime pulcēja tūkstošiem cilvēku, tomēr netrūka arestu, un Liepājā "Helsinki-86" grupas darbu čeka bija jau teju pilnībā paralizējusi tūlīt pēc pirmās akcijas. Brīdī, kad Jānis un Gunta Rožkalni kopā ar Zvaigznīti un Sarmu Ginterēm lika pie Brīvības pieminekļa Edmunda Cirveļa sapīto milzīgo ozollapu vainagu, aktīvists Valdis Turins (vēlāk – Valdis Cers) pacēla plakātu ar uzrakstu krievu valodā "Stalīnisma noziegumu dokumentus un faktus – tautai!". Laukumā sākas haoss, Turinu arestēja, bet aptuveni 20 LNK un citi aktīvisti sapulcējās Ginteru dzīvoklī iepretim Bastejkalnam. Viņus ielenca milicija un čekisti, līdz izsita durvis un brutāli vilka lejā no piektā stāva uz ielas. Aptuveni divas stundas visus aizturēja milicijas pārvaldē, bet nearestēja.

Drīz pēc šīs manifestācijas Rožkalniem un Ginteriem atņēma pavalstniecību, pašes un izdeva ebreju izceļošanas vīzas ar rīkojumu pamest valsti. "Tobrīd tā bija tāda starptautiska vienošanās, ka PSRS ir jāļauj izceļot no valsts ebrejiem, tādēļ arī visus izraidītos reģistrēja ar ebreju izceļošanas dokumentiem," stāsta Rožkalns. Ebreju izceļošana notika caur Vīni, Austriju. "Mēs paklausīgi nopirkām biļetes uz "Aeroflot" reisu uz Vīni, bet paralēli

domājām, kā nodrošināties. Bija skaidrs, ka kaut kas noteikti tiek gatavots. Diez vai mūs tā vienkārši izlaidīs," atceras Rožkalns.

Izlidošana bija paredzēta 1987. gada oktobrī. Līdz tam Rožkalni slepus ar vilcienu aizbrauca uz Maskavu un, apmānot apsardzi, iekļuva starptautiskajā tirdzniecības centrā, kur atradās ārzemju lidsabiedrības. Viņiem izdevās pāreģistrēt savas biļetes no "Aeroflot" uz Austrijas lidsabiedrības reisu.

Noteiktajā dienā Rožkalni un Ginteri ar pavadītāju pulku, no kuriem vismaz 20 cilvēku bija čekisti, devās ar vilcienu no Rīgas uz Šeremetjevas lidostu Maskavā. Liels bija čekas pārsteigums, kad izraidāmie devās uz ārzemju lidsabiedrību, tomēr nekādas pret darbības nesevoja – čekisti neriskēja ar starptautisku skandālu. Nepatikšanas sākas muitas kontrolē, kur kļuva skaidrs, ka, iespējams, grupu bija nolemts sadalīt un Rožkalnu un Ginteru neizlaist no valsts. "Pēc bagāžas savākšanas mani un Ojāru aizveda uz kabīni, izģērba kailus. Tikmēr Guntu ar bērniem un Zvaigznīti Ginteri virzīja uz pasu kontroli un metāldetektora vārtiem. Ja tiem izgāja cauri – tad viss, tā toreiz bija valsts robeža," stāsta Rožkalns. Ja sievietes aizies, varēs paziņot, ka pārējie pasažieri ar konkrēto reisu nelidos.

"Es pirmā no mūsu grupas piegāju pie vārtiem, atskatījos un sapratu, ka viņi mūs apzināti sadala. Jāni un Ojāru bija izdomāts paturēt," traģisko brīdi atceras Gunta Rožkalne. "Es pagriezos un teicu: ejam atpakaļ! Un mēs ar visiem puķu klēpjiem stūmāmies atpakaļ. Tajā brīdī nāca darbinieki no Austrijas lidsabiedrības. Stjuarte ziņoja, ka nav iekāpuši septiņi cilvēki, un gribēja noskaidrot, kas te notiek." Lidmašīna bija aizkavēta par vismaz pusstundu. Jānis Rožkalns tikmēr sāka ar acīm meklēt, kur telefons. Ar ASV vēstniecību bija sarunāts: ja gadījumā Šeremetjevā rodas problēmas, tad ir vēstniecības tālruņa numurs, kur zvanīt un ziņot. Telefons bija zāles otrā pusē. "Vai nu laižat mūs, vai es eju ziņot ASV vēstniecībai, es sacīju. Un viņi mūs palaida," par izšķirošo momentu stāsta Rožkalns. Lidmašīnas salonā pasažieri ziņkārē snākstīja galvas, lai aplūkotu slavenos braucējus, kuru dēļ aizkavēja reisu. Līdz 2000. gadam Rožkalnu ģimene dzīvoja Vācijā.

◀ **Rīgas dzelzceļa stacijā 1987. gada 14. oktobrī no PSRS izraidītie (no labās): Jānis un Gunta Rožkalni, Ojārs, Zvaigznīte, Sarmā Ginteri. 1998. gadā Jāni Rožkalnu iecēla par Triju Zvaigžņu ordeņa lielvirsnieku. Ordeni saņēma visi tobrīd dzīvie LNK dalībnieki.**

visas vecās durvis, izņemot tieši tās, kur atradās slēptuve. Šīs durvis kāds no iepriekšējiem telpu saimniekiem bija izņēmis, un to tālākais liktenis nav zināms.

Toties pagrabā dzīvokļa jaunajiem īpašniekiem izdevās atrast zīmīgo ķieģeli, aiz kā atradās "kabata" pāris ķieģeļu garumā, dziļumā un platumā, kur glabājās vērtīgākās lietas. "Kad saņēmām arī pagrabā atslēgas, gājām meklēt slēptuvi, ko Jānis mums detalizēti bija aprakstījis pa telefonu. Gala siena, četru piecu ķieģeļu augstumā un viens līdz četri ķieģeļi, ko izņemt ārā," satraucošo brīdi apraksta Kristīne. Paveicās, ka tieši pie gala sienas sastumtās gruvešu kaudzes augstums bija kā nomērīts līdz ķieģelim, aiz kura ir slēptuve.

"Sākumā nekā, kustīnu ķieģeli pēc ķieģeļa – nevarām atrast. Beidzot tomēr starp diviem ķieģeļiem tads kā maziņš caurumiņš, caur ko prožektora gaisma iet cauri. Sākām to ķieģeli kustināt. Jā, ir!" atceras Toms. Ausīs abiem joprojām skan šķindoņa, kas atskanēja pēc ķieģeļa izvilšanas: no slēptuves izkrita un viena pret otru atsitās starpkaru Latvijas monētas – pieci lati ar slaveno Mildu. Priekšmetu atrašanās brīdi viņi iemūžināja video, bet pēc tam noglabāja pie sevis atradumus neskartus, lai tos skatītu kopā ar Jāni un Guntu Rožkalniem.

Šogad jūlijā šie pagrabā slēptuves vērtīgie priekšmeti atkal ieraudzīja dienas gaismu. Emocionālā gaisotnē, klātesot "Ilustrētajai Pasaules Vēsturei" un fotogrāfam Aivaram Liepiņam, Gunta un Jānis Rožkalni kopā ar Kristīni un Tomu devās pagrabā, lai apskatītu slēptuvi un tur pirms 43 gadiem paslēptos tik vērtīgos priekšmetus.

Dīvās polietilēna plēves pakās atradās 12 pašu šutie sarkanbaltsarkanie karogi, slēptuvē bija noglabātas arī stikla plates uzsaukumu pavairošanai, kā arī vērtīgais LNK zīmogs, ko tik ļoti gribēja atrast VDK. 1983. gadā aresta laikā čekisti atveda Jāni Rožkalnu uz pagrabu un rakņājās pa to cerībā, ka aizturētā sejas izteiksme nodos slēptuves vietu.

Karogi gaida savu kārtu

"Karogi, ko tagad izņemām no pagrabā slēptuves, bija Guntas Rožkalnes un Anitas Vēveres sašūta jaunā porcija, kas gaidīja savu brīdi, lai mēs tos kaut kur uzvilku," stāsta Jānis Rožkalns. LNK dalībnieku obligāts pienākums bija katru gadu uz 18. novembri, bet ne tikai, pēc iespējas vairākās vietās uzvilkt sarkanbaltsarkanos karogus. "Loģiski, ka savus karogus mēs

LATVIJAS KARA MUZEJS

▲ Pēc vairāk nekā 40 gadiem Gunta Rožkalne izvelk no polietilēna maisiņiem Latvijas sarkanbaltsarkanos karogus, ko pati reiz bija šuvusi.

Pagrabā Jānis Rožkalns bija noglabājis vairāk nekā desmit rūpīgi salocītus karogus, kas gaidīja savu kārtu, lai parādītos padomju Latvijas ielās un lielceļu krustojumos. ►

Tagad vienu padomju represīvā laika brīvības cīnītāju karogu savā dzimtā glabās Kristīne un Toms Ozoliņi. ▼

▲ Slēptuvē atradās arī trīs starpkaru Latvijā kaltās piecu latu monētas un paciņa ar dokumentiem, ko laika zobs skāris visvairāk.

▲ Padomju represiju laikā 20.–30. gados kaltie pieci lati kalpoja kā iedvesma un atgādinājums, ka latviešiem bija sava valsts un tā ir jāatjauno.

Spiedogs, ko Jānis Rožkalns izmantoja skrejlapu un uzsaukumu apzīmogošanai, ir apzināti darināts bez roktura, lai to ērtāk noslēpt. Zīmoga pirmo metu izstrādāja LNK dalībnieks Olafs Brūveris, ko no Latvijas izraidīja 1976. gadā. To izgatavoja vairākos eksemplāros. ▼

atpakaļ nekad nedabūjām. Tas nav kā šodien, uzvelc karogu un atkal nolaid. Katru reizi bija jāšuj jauni,” piebilst Rožkalns. Šūšana bija riskants, bet paveicams darbs,

ja ievēroja konspirācijas noteikumus. Nācās pielikt lielas pūles, izdomu un riskēt ar arestu, lai tiktu pie vajadzīgā auduma. Iet veikalā un nopirkt īsto karoga karmīn-

sarkano toni nebija iespējams, jo tādu neražoja tieši pagrīdes pretošanās kustības aktivitāšu dēļ. “Balto audumu krāsošanai ķiršsarkanajā tonī nopirku veikalā,” atceras Rožkalns. Tomēr pirmā krāsošana, kas notika 1980. gadā kādā Valdemāra, toreiz Gorkija, ielas dzīvoklī, neizdevās.

“Milzīgā katlā, garaiņu sutai piepildot nelielo virtuvīti, mēs salikām daudzus metrus audekla. Ūdenī jau iepriekš bija sajaukts vajadzīgais krāsas tonis. Kad audumu cēla no katla ārā, visa krāsa no tā nolija nost – palika mūsu mērķim nederīgs rozā tonis.” Kaut ko tādu neviens negaidīja, jo tā nebija pirmā reize, kad kāda no sievietēm lika lietā auduma krāsvielas. “Nesapratām, ko darām nepareizi un ko tas vispār nozīmē,” Rožkalns apraksta šoka momentu, ieraugot rezultātu. Nekas cits neatlika, kā doties pie tiem, kuri šo audumu ražoja.

◄ Lielos karogus, ko parasti izkāra lielceļu krustojumos, šuva Iveta Klints. Vienu no tiem 1980. vai 1981. gada naktī uz 18. novembri Jānis Rožkalns un Jānis Vēveris uzkāra elektrības pārvades stabā pie Talsiem.

“Es zināju, ka blakus Juglas manufaktūrai ir kafejnīca, kur strādnieki mēdza kaut ko uzēst pusdienlaikā un pēc darba,” atceras Rožkalns. Viņš noskatījās kādu kompāniju un draudzīgi piesēdās klāt aprunāties. “Redz, tāda lieta, es saku, sieva izdomāja krāsot balto audumu blūzītei, bet nekas nesanāca. Šie sāka smieties.” Izrādās, nekas nesanāca, jo balto audumu ar speciālu rīkojumu fabrikā apstrādāja ar īpašu ķīmiju, lai krāsa neķertots, un tikai tad laida apgrozībā. “Čeka bija par visu padomājusi,” atzīst Rožkalns. Viņš sameklēja caur paziņas kādu manufaktūras darbinieku, kurš bija gatavs pārdot neapstrādātu audumu. “Tad krāsojām vēlreiz, un viss, protams, sanāca.”

Izmet no dzīvokļa, slēptuves paliek

VDK vilcinājās Jāni Rožkalnu apcietināt un ierosināt kriminālietu līdz 1983. gada 20. aprīlim. Tikai tad, kad viņa sieva Gunta un dēviņi Rita un Markus bija izrakstīti no slimnīcas un jaundzimušo veselības stāvoklis stabilizējās, pienāca zīmīgā pavēste ierasties VDK. Tas teju simtprocentīgi nozīmēja, ka pēc tam uz “Stūra māju”

izsauktais baidītais namu atstās “melnajā bertā” – milicijas speciālajā kravas automašīnā –, kuras galapunkts būs Centrālcietums. Pēc tam sekos speciālā režīma soda nometne Sibīrijā. “Ierodieties bez automašīnas,” viņam pavēlēja VDK īpaši svarīgu lietu izmeklētājs Andris Strautmanis, kurš vēlāk pamanījās ieņemt augstus amatus Latvijas Republikas Drošības policijā (Valsts drošības dienesta iepriekšējais nosaukums), bet pēdējos gados figurē krimināllietā par spiegošanu Krievijas labā kā informators.

Jāni Rožkalnu arestēja par “pretpadomju agitāciju un propagandu” un uzrādīja lēmumu par viņa saukšanu pie krimināltbildības. Apsūdzības raksts tika sagatavots septembra beigās, bet novembra otrajā pusē sāka skatīt krimināllietu tiesneša Ulāda Krastiņa virsvadībā. 7. decembra spriedums noteica piecus gadus stingra režīma labošanas darbu kolonijā un pēc tam trīs gadus nometinājumā. Tiesnesis Krastiņš vēlāk turpināja darbu Latvijas Republikas tieslietu sistēmā, un 2010. gadā viņam Valsts prezidents Valdis Zatlers pasniedza ceturtās šķiras Atzinības krustu par sevišķiem nopelniem valsts labā, ko šogad jūlijā ordeņa kapituls nolēma atņemt.

◀ *Lai apietu padomju režīma informācijas blokādi, nācās likt lietā izdomu. Fotografējot tekstu ar 35 mm fotofilmiņas fotoaparātu, tas paliecinot sanāca neass. Jānis Rožkalns izmantoja šim nolūkam profesionālu fotoaparātu ar 9x12 filmu. Pēc attīstīšanas negatīvus uzlīmēja uz stikla platēm, ielika rāmī un kontaktkopijas ceļā uz fotopapīra ieguva kvalitatīvu attēlu ar tekstu.*

Gunta Rožkalne ar bērniem palika dzīvot Brīvības ielas dzīvoklī līdz 1985. gada vasarai. “Togad paziņas uzaicināja mūs ar bērniem pavadīt vasaru uz laukiem. Atbraucu uz Rīgu nokārtot dažas lietas, aizdevos uz mūsu dzīvokli – tas bija milicijas aizziņmogots ar visu mūsu iedzīvi, pirms tam nebrīdinot,” atceras Gunta Rožkalne. Viņa vairākus mēnešus neatlaidīgi izstaigāja daudz atbildīgo varasiestāžu gaitenī, līdz panāca, ka viņai atļauj iekļūst dzīvoklī un nosaka termiņu mantu savākšanai. Slēptuves ar LNK priekšmetiem palika, kur bijušas. Gunta Rožkalne stāsta, ka nemaz nezina, to atrašanās vietu – Jānis strikti pieturējās pie konspirācijas dzelzs principa: katrs zina tikai tik daudz, cik viņam jāzina. Par slēptuvi pagrabā Gunta Rožkalne uzzināja tikai pēc tam, kad apmeklēja vīru ieslodzījumā.

Jānis Rožkalns izcietā sodu stingrā režīma nometnē netālu no Krievijas pilsētas Permas, Urālos. Viņu atbrīvoja pirms termiņa 1987. gada februārī. Padomju Savienībā bija sākusies Komunistiskās partijas līdera, precīzāk, PSKP CK ģenerālsekretāra, Mihaila Gorbačova “perestroika” – pārbūve, un PSRS bija saņēmusi ASV nosacījumus ekonomiskajam atbalstam. Savienoto Valstu prezidents Ronalds Reigans pieprasīja Gorbačovam atbrīvot 20 politieslodzītos, starp tiem arī Jāni Rožkalnu.

Latvijā visa ģimene atkal kopā nodzīvoja vien līdz 1987. gada rudenim. Pēc aktīvas dalības “Helsinki-86” iespaidīgajās akcijās pie Brīvības pieminekļa 1987. gada 14. jūnijā un 23. augustā Rožkalniem

Latvijas Neatkarības kustība

● **1974. gadā** Pāvīlam un Olafam Brūveriem rodas ideja dibināt īpašu kustību informatīvai cīņai pret padomju represīvo režīmu.

Vācijā paralēli aktīvi darbojas Pauļa Kļaviņa dibinātā “Gaismas akcija” ar mērķi organizēt informācijas apmaiņu un skaidrot Rietumu sabiedrībai patieso situāciju aiz “dzelzs priekškara”.

● **1975. gadā** Rietumu mediju rīcībā nonāk videomateriāli, kur redzama Valsts drošības komitejas ēka un čekisti darbībā, nomocītu ieslodzīto konvojēšana u.c.

● **1976. gadā** Brūverus izraida no Latvijas.

atņēma padomju pavalstniecību un kā nevēlamus kopā ar vēl trim pretošanās kustības dalībniekiem Zvaigznīti, Ojāru un Sarmu Ginteriem lika pamest Latviju. Rožkalni dzīvoja trimdā Vācijā līdz 2000. gadam.

Daļa no svarīgas vēstures

Kristīne un Toms Ozoliņi atzīst, ka ir pateicīgi dažādām sakritībām un nejaušībām, kā dēļ tieši viņiem bijis lemts nopirkt dzīvokli, kur plānoti un risinājušies tik vēsturiski notikumi. “Man ir tāda sajūta, ka, pateicoties Jānim un Guntai, esam kļuvuši kā daļa no vēstures, un

jaunajai mājvietai ir pavisam cita – laba – aura,” atzīst Kristīne. “Mums šis laiks līdz atradumam ir bijis dažādu notikumu virknējums, iespējams, liktenis, kā nu to kurš grib dēvēt.”

Dažādi gadījumi ir salikušies kopā gluži kā puzles gabaliņi, sākot no dzīvokļa meklēšanas un nopirkšanas līdz Jāņa un Guntas Rožkalnu satikšanai. “Mums bija liels gods viņus uzņemt kā sava dzīvokļa pašus pirmos viesus, lai arī vēl nerenomētā vidē. Dzīvoklī ir palikuši tālaika tapešu fragmenti, grīda, elektrības slēdži, ko apskatījām kopā. Tāpat emocionālā gaisotnē aplūkojām Rožkalnu ģimenes fotoalbumu,” stāsta Toms. Ozoliņi atzīst, ka tikpat labi būtu varējuši dzīvokļa izīrīšanu uzticēt strādniekiem. Savu lomu arī nospēlēja fakts, ka sīciņo fotonegatīvu atrada tieši

Toms. “Viņš ļoti pievērs uzmanību lietām, pat vissīkākajām. Es nezinu, kā būtu, ja es būtu to atradusi. Vai es pati būtu tam pievērsusi tādu uzmanību? Tas ir jautājums,” atzīst Kristīne.

◀ *Skrejlapu un uzsaukumu gatavošana un apzīmogošana bija bīstamākie brīži LNK darbā. Jebkurā brīdī varēja atskanēt čekas klauvējiens pie durvīm vai ielaušanās.*

un tās svarīgākās akcijas

1976.–1978. gadā

LNK sagatavo savu darbības programmu pēc stingriem konspirācijas noteikumiem.

1978. gadā

LNK vadību pārņem Jānis Rožkalns.

1980. gadā

Helsinku Nobeiguma akta konferencē Madridē nonāk ziņojums un fotomateriāli par stāvokli Latvijā un latviešu pārkrievošanu.

Tiek izdots periodiskais izdevums “LNK Biļetens”, iespiests krājums ar Helsinku Nobeiguma akta dokumentiem, ievests no ārzemēm Pāvila Brūvera veidots ikmēneša izdevums “Pasaule un mēs” u.c.

1982. gadā

uz Rīgas–Jūrmalas šosejas pie uzraksta “Rīga” parādās liels plakāts ar uzrakstu “Maskava, izbeidz terorizēt Baltijas tautas!”. Vidzemē 1. maija svētkos daudzviet tiek izkārti sarkanbaltsarkanie karogi, tos pilsētās un uz lielceļiem izkar arī uz 18. novembri.

Aktīvās darbošanās laikā kustībā ir ap 20–25 biedri.

1983. gada

janvārī pēc čekas vērienīgas operācijas, kas noslēdzas ar vairāku dalībnieku izsūtīšanu uz Sibīriju, kustības darbība ir apturēta.